

Па шляху Напалеона

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.)

Як заўважае прафесар кафедры гісторыі Беларусі новага і найноўшага часу БДУ, доктар гістарычных навук Андрэй ЛУКАШЭВІЧ, найбольш перспектыўным для аднаўлення і ўключэння ў турыстычную справу мог бы стаць аб'ект у Верхнядзвінску, дзе пад значным слоём зямлі захаваліся рэшткі Дрысенскага ўмацаванага лагера, куды адступіла 1-я Заходняя армія і куды павінна была адыйсці 2-я армія. З гэтага, на цяперашні момант нічым не прыкметнага для турыстаў месца можна стварыць цудоўны турыстычны прадукт, не горшы за Лінію Сталіна. Прычым пра вайну 1812 года тут можна расказаць і гасцям з Прыбалтыкі, бо размяшчаецца гэты аб'ект недалёка ад мяжы.

На Беларусі захаваліся мясціны, дзе спыняліся Аляксандр I і Напалеон I, дзе размяшчаліся іх галоўныя кватэры. Народная памяць захавала нават звесткі пра дрэвы, пад якімі адпачывалі ці пазіравалі імператары.

Турыстычныя шляхі могуць пралягаць па мясцінах, дзе ўзводзіліся помнікі. Між іншым, пытанне аб ушанаванні падзей 1812 года ўзнікала практычна з моманту заканчэння вайны. Так, яшчэ ў XIX стагоддзі ў межах агульнарасійскай праграмы падобныя аб'екты з'явіліся ў Клясцыцах і Полацку.

Таксама помнікі ставіліся і да стагоддзя вайны — у тыя часы на Беларусі іх з'явілася сем, пяць — захаваліся да нашых дзён.

У савецкі час стаўленне да помнікаў, узведзеных у папярэднюю эпоху, было супярэчлівым, на жаль, многія манументы разбурылі. Трэба сказаць, што пасля абвясчэння незалежнасці ў Беларусі сталі аднаўляцца і ўзнікаць новыя збудаванні, звязаныя з вайной 1812 года. Сярод адноўленых — абеліск на Брылеўскім полі, капліца ў Паддубне, манумент у Полацку і памятны знак у Студзёнцы. З'явіліся і новыя кропкі — на Брылеўскім полі за французскія грошы, а ў Студзёнцы за швейцарскія былі пастаўлены помнікі воінам Вялікай Арміі.

Таксама турыстычныя маршруты могуць пралягаць па мясцінах, дзе знайшлі спачын воіны. Так, на сёння захаваліся помнікі і культавыя збудаванні на месцах

пахаванняў генералаў і старшых афіцэраў — удзельнікаў вайны 1812 года. На нашай тэрыторыі загінулі дзясяткі тысяч воінаў расійскай і напалеонаўскай арміі. На жаль, большасць пахаванняў, якія ўзніклі адразу пасля баёў, не былі ўлічанымі, і паступова пра іх забыліся. Толькі планавыя археалагічныя раскопкі ў мясцінах найважнейшых баёў дазваляюць знаходзіць брацкія магілы і перазахоўваць астанкі воінаў.

Ці быць беларускаму помніку?

Што дзіўна, усе помнікі, якія сёння стаяць на нашай зямлі, — не важныя, пастаўлены яны ў царскую эпоху, савецкую ці пазней, — распавядаюць пра чужую гісторыю. У Беларусі няма ніводнага помніка суайчыннікам, якія загінулі ў 1812 годзе.

Так, у той вайне беларусы змагаліся на розных баках. Дзясяткі тысяч беларускіх сялян былі рэкрэатываны ў армію Расійскай імперыі, тысячы папоўнілі войска Вялікага Княства Літоўскага. Прадстаўнікі шляхецкіх і магнатскіх родаў падтрымалі Напалеона. Кровавалітныя баі, у якіх ваяры з абодвух бакоў паказвалі цуды мужнасці і гераізму, працягваліся з чэрвеня па снежань 1812-га. І на тэрыторыі Беларусі палягло нямаля яе сыноў. Акрамя таго, землі, дзе ішла вайна, былі спустошаны, мірным жыхарам даводзілася карміць паўмільённую французскую і двухсоттысячную расійскую армію. Пры адступленні часта выкарыстоўвалася тактыка «выпаленай зямлі», што асуджала мясцовае насельніцтва на голад.

І хіба не ўражае той факт, што на Беларусі, якой гэта вайна не прынесла нічога, акрамя страт, захавалася столькі помнікаў? Чаму б гэта не выкарыстоўваць пры стварэнні экскурсій, не падганяць пад сучасны кантэкст? У такіх мясцінах госці могуць не толькі паглыбляцца ў гісторыю, але і бачыць, як важна шанаваць памяць і цаніць мір. І, на думку Андрэя Лукашэвіча, у нашай краіне варта было б паставіць помнік усім беларусам, што загінулі ў той вайне, незалежна ад таго, на чым баку яны змагаліся.

Ужо не першы год вядзецца гаворка аб стварэнні ваенна-гістарычнага музея-запаведніка на Бярэзіне. Найперш трэба распрацаваць комплексную праграму, якая датычыцца гэтага аб'екта, правесці сур'ёзную навуковую работу. Для прыкладу, даследаванні, звязаныя з Барадзінскім полем, распачаліся

з 1839 года і працягваюцца па сёння. Важна захаваць і месцы баёў, бо калі тэрыторыя не мае статусу ахоўнай зоны, яна знішчаецца, шкоду наносаць і так званыя чорныя капальнікі.

А як не выкарыстаць у турызме «імператарскую тэму»? На Беларусі захаваліся мясціны, дзе спыняліся Аляксандр I і Напалеон I, дзе размяшчаліся іх галоўныя кватэры. Народная памяць захавала нават звесткі пра дрэвы, пад якімі адпачывалі ці пазіравалі імператары. Прычым, для таго каб захаваць такія аб'екты і зрабіць прыкметнымі ў турыстычнай галіне, трэба не так многа. Устаноўка памятных дошак з барэльефамі дазволіць завабіць турыстаў у невялікія гарады і вёскі, якія могуць расказаць пра імператарскія мясціны.

Сёння існуюць маршруты па месцах баёў 1812 года ў Віцебскай, Брэсцкай і Мінскай абласцях, але часта стваральнікі падаюць іх на аматарскім узроўні, некаторыя цікавыя аб'екты яны не выкарыстоўваюць, а бывае, наогул, выдаюць скажоную інфармацыю. І гэта ў той час, калі навукоўцамі створаны дапаможнікі, якія могуць быць выкарыстаны ў турыстычнай галіне. Сярод іх — зборнік «Беларусь і вайна 1812 года. Дакументы», які быў падрыхтаваны супрацоўнікамі Нацыянальнага гістарычнага архіва, і кніга «Помнікі і памятныя мясціны 1812 года ў Беларусі». Распрацавана нават карта, на якой паказаны не толькі мясціны баёў, шляхі, па якіх ішлі імператары, але і помнікі і музеі, у якіх размешчаны пастаянныя экспазіцыі, звязаныя з вайной 1812 года.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.
dziadziula@zviazda.by

ЯК УПРЫГОЖЫЦЬ І АБАРАНІЦЬ ДВАРЫ

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.)

— Комплекс гэтых работ падымаецца на катэгорыі «вулічна-дарожная сетка», «асвятленне» і «іншае добраўпарадкаванне за выключэннем». Да апошняга «выключэння» і адносяцца работы па ўтрыманні прыдамавых тэрыторый. Летась Указам Прэзідэнта №535 «Аб прадастаўленні жыллёва-камунальных паслуг» работы па ўтрыманні прыдамавых тэрыторый былі выключаны з пераліку работ па тэхаслугуванні жылога дома. Цяпер яны павінны рэалізоўвацца за кошт бюджэту. Таму міністэрства фінансаў дадаткова выдзеліла на гэта пэўную суму. Аднак гэтыя грошы «растварыліся» ў агульным добраўпарадкаванні.

Дадатковыя паслугі і недахоп зямлі

Указам №535 прадугледжана таксама, што падтрыманне і аднаўленне санітарнага і тэхнічнага стану прыдамавых тэрыторый шматкватэрных жылых дамоў здзяйсняецца за кошт сродкаў мясцовых бюджэтаў. Прыдамавыя тэрыторыі, якія былі перададзены ў арэнду або для абслугоўвання таварыствам уласнікаў ці арганізацыям-збудоўшчыкам, абслугоўваюцца за кошт уласных сродкаў гэтых суб'ектаў.

— Разам з тым грамадзяне па ўласным жаданні і дамоўленасці з ЖКГ могуць абсталяваць за свае сродкі ў двары, напрыклад, дзіцячую пляцоўку. Існуе таксама дадатковая жыллёва-камунальная служба — стварэнне элементаў добраўпарадкавання на тэрыторыі і іх далейшае ўтрыманне, што робіцца са згоды ўсіх жыхароў, — абазначыла прадстаўніца Мінжылкамгаса.

Гаворачы пра добраўпарадкаванне дваровых тэрыторый, трэба звяртаць увагу на пільнаванне гэтай тэрыторыі згодна з ТКП «Горада-

будаўніцтва ў населеных пунктах. Нормы планіроўкі і забудовы».

— Згодна з нарматывамі па фарміраванні дваровай прасторы, на выдзеленым участку зямлі павінны размяшчацца не толькі дом, а і паркоўка са стаянкай, дзіцячая пляцоўка, месца для выгулу сабак, кантэйнераў са смеццем і іншае, — заўважыла Таццяна ГАУРЫЛЕНКА, начальнік аддзела горадабудаўніцтва галоўнага ўпраўлення горадабудаўніцтва, праектнай, навукова-тэхнічнай і інавацыйнай палітыкі Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва Беларусі. — А як я на невялічкім пятачку змяшчу дом у 20 паверхаў і ўсё, што трэба да яго? У мяне зямельны ўчастак скончыўся ўжо на паркоўках са стаянкамі. Мы неаднойчы пісалі лісты ў Мінгарвыканкам, каб спецыялісты, выдзяляючы ўчастак пад адміністрацыйныя і офісныя будынкі, звярталі ўвагу, што стаянкі павінны змяшчацца на той зямлі, якая вылучана пад будаўніцтва, а не дзесьці, дзе ёсць месца.

Парковачны

эксперымент

Праблема ўстаноўкі шлагбаўмаў вельмі хваляе грамадзян і мясцовыя органы. Больш за

ўсё зваротаў па гэтым пытанні паступае ад мінчан, нягледзячы на існуючае рашэнне Мінгарвыканкама ад 22 верасня 2016 г. №2786 «Аб некаторых пытаннях устаноўкі прылад, якія абмяжоўваюць рух транспартных сродкаў (шлагбаўмаў) на прыдамавых і ўнутрыдваровых тэрыторыях у г. Мінску». З іншых рэгіёнаў краіны такіх зваротаў значна менш — па два-тры з вобласці.

— Каб зняць напружанасць па гэтым пытанні, Мінбудархітэктура падрыхтавала праект рэкамендацыйнага пісьма аб усталяванні шлагбаўмаў, якое мы хочам зрабіць сумесна з Мінжылкамгасам. На мінулым тыдні мы накіравалі ім гэты праект і спадзяёмся, што на працягу месяца ён будзе падпісаны, — падзялілася Таццяна Гаўрыленка. — Існуючай нарматыўнай базы па ўстаноўцы шлагбаўма дастаткова, аднак мясцовым органам неабходна кіраўніцтва да дзеяння. У пісьме па пунктах распісана, як, чаму і навошта, куды звяртацца заяўніку і што рабіць.

Тым часам на сайце Мінбудархітэктуры пачынае працаваць раздзел «горадабудаўніцтва», дзе змяшчаецца ўся інфармацыя па пытаннях, нават лісты і рэкамендацыі, якія накіроўваюцца

таксама ў прававую базу «Кансультант».

Праўда, застаецца нявырашаным шэраг пытанняў адносна кошту ўстаноўкі такой прылады для жыхароў і чыста тэхнічныя моманты. Як будзе налічвацца электраэнергія за работу шлагбаўма? У каго будзе чып ад яго? Як будзе арганізаваны пад'езд хуткай дапамогі і іншае. Па самых сціплых прыкідках устаноўка абыдзецца прыкладна ў 3000 рублёў.

Найбольш зацікаўлены ў тым, каб закрыць двор «на шлагбаўм», жыхары цэнтра сталіцы.

— У людзей узнікае жаданне абараніць перш за ўсё нават не двор, а сваю сям'ю. Наўрад ці камусьці спадабаецца, каб на месцы аўто чалавека, які з'ехаў на працу, увесь дзень стаяла машына «чужака», які прыехаў на працу ў офіс, што непадалёк. Ён не жыве ў доме, каля якога паставіў машыну, і стаўленне ў яго да гэтага двара адпаведнае. Сама бачыла, як у адным з двароў машына стаяла ў дзіцячай пасочніцы, — адзначыла прадстаўніца Мінбудархітэктуры.

Галіна Гілевіч расказала пра незвычайны эксперымент, які датычыцца адной платнай паркоўкі, распачаты ў сталіцы:

— У адным з двароў у раёне чыгуначнага вакзала мы ўстанавілі відэакамеры, што будучы фіксаваць нумары ўсіх машын, якія ўязджаюць на тэрыторыю, і заносіць іх у базу. З тых, хто не жыве ў дамах і не арандуе там памяшканне, будучы браць плату за паркоўку. Папярэднія знакі пра гэта там таксама змешчаны.

Пры гэтым сума за паркоўку будзе ў разы большай, чым на звычайных платных паркоўках, а з тых, хто адмовіцца плаціць, грошы будуць спаганяць праз суд.

Ірына СІДАРОК.
sidadarok@zviazda.by

■ Будзь у курсе!

Тэлефон для тваёй дапамогі «Анёл»

МТС адкрыў USSD-нумар для дабрачыннай дапамогі пошукава-выратавальнаму атраду «Анёл». Цяпер, каб пералічыць грошы на карысць арганізацыі, дастаткова даслаць USSD-запыт на кароткі нумар *222*13#. Такім чынам на рахунак пошукава-выратавальнага атрада паступіць два рублі. Калі вы хочаце ахвяраваць больш буйную суму, адпраўце некалькі запятаў.

Зрабіць ахвяраванне могуць абаненты ўсіх тарыфных планаў МТС для фізічных асоб. Пра тое, што грошы паспяхова пералічаны, стане вядома праз sms-паведамленне. Кошт кожнага такога пацвярджэння — 0,04 руб.

— Мы ўпэўненыя, што кожнаму па сілах хоць бы трохі змяніць свет да лепшага, і мы таксама імкнёмся да гэтага. Кампанія МТС займае актыўную сацыяльную пазіцыю і садзейнічае дабрачынным арганізацыям. Нашы ініцыятывы падтрымліваюць і нашы абаненты, — сказаў кіраўнік камерцыйнага дэпартаменту кампаніі МТС Яўген Бранцаў.

Каб адправіць дабрачынны перавод, рэшта на асабовым рахунку пасля здзяйснення аперацыі павінна складаць не менш як 0,3 рубля для абанентаў з авансавым метадам аплаты паслуг і 0,00 рубля для кліентаў з крэдытным метадам.

Пошукава-выратавальны атрад «Анёл» — першы ў Беларусі дабрачынны рух па аказанні дапамогі ў пошуку без вестак зніклых людзей. Атрад створаны ў чэрвені 2012 года групай валанцёраў, сёння колькасць добраахвотнікаў дасягае больш чым 100 000 чалавек. «Анёл» дапамагае бязвыплатна. За 2016 год у арганізацыю па дапамогу звярнуліся каля 550 разоў. У выніку працы атрада толькі за мінулы год былі знойдзеныя 127 чалавек.

Сяргей РАСОЛЬКА. rs@zviazda.by